

105. Kalmár György ideiglenes ügyvivő jelentése Puja Frigyes külügyminiszternek a Zsil-völgyi bányász-lázadásról. Bukarest, 1977. augusztus 10.

Minakov szovjet követ-tanácsos f. év augusztus 9-én a következőkben foglalta össze a szovjet nagykövetség értesüléseit a zsil-völgyi bányászok megmozdulásáról:

Augusztus 1-én, hétfőn, Lupényban és környékén a bányászok megjelentek a munkahelyükön, de – kisebb-nagyobb csoportok gyűlésezei után – nem vették fel a munkát. A már kitermelt és elszállításra váró széntömeg berakását is szüneteltették. A bányauzemek igazgatósága, pártszervezetének vezetősége, majd a városi és megyei pártszervek képviselői megkísérelték a felmerült problémák gyors tisztázását a bányászok közt lévő párttagok, valamint a brigádvezetők útján. A bányászok képviselői előadták a dolgozók panaszait, amelyek a túlfeszített – ugyanakkor rosszul szervezett – munkára, a földrengés kapcsán bevezetett szigorításokra, az ún. „hazafias munka” szervezésének túlhajtásaira, a különböző levonásokra, a beharangozott és csalódást keltő fizetésemelésre, valamint új nyugdíjrendelkezésekre, a rosszul fizetett túlórákra, végül: a rossz közellátási viszonyokra vonatkoztak.

A helyi vezetők, majd a helyszínre érkező központi funkcionáriusok érveléseit a bányászok nem fogadták el, azonnali és határozott intézkedéseket követeltek.

Augusztus 2-án a pártvezetés fontolóra vette a megmozdulásnak a rendőri szervek útján történő erőszakos letörését, végül azonban olyan döntés született, hogy Ceaușescu elvtárs – akinek krími utazását egy nappal elhalasztották – „munkalátogatás” keretében személyesen tárgyaljon a bányászok képviselőivel.

Az augusztus 3.-i helyszíni érintkezések feszült légkörben zajlottak le, a viták helyenként igen szenvedélyesek voltak. Ceaușescu elvtárs ígéretet tett a bányavidék ellátási helyzetének gyors megjavítására, a fizetési normák felülvizsgálatára és a nyugdíjrendelkezések módosítására. Ezt követően került sor a munka felvételére. [...] ¹

MOL külügyminisztériumi TÜK-iratok Románia 1977, XIX-J-1-J, 112. doboz, 004541/1977.

Kiegészítés:

Hosszú István emigráns bányász visszaemlékezése a Zsil-völgyi bányászlázadásról. (Részletek.)

[...] ²

1977. augusztus 1-én kirobbant a nagy Zsil-völgyi bányász-sztrájk.

A megmozdulás közvetlen kiváltó oka az volt, hogy a kormány a bányászok megkérdezése nélkül úgy határozott: egy egész sor addig érvényben volt kedvezményt megszüntet. Megváltoztatták például a munkaidőt: a sztrájk előtti időkből 6 órát dolgoztunk – ezt a kedvezményt annak idején éppen a párt kezdeményezte; kevéssel a sztrájk előtt viszont ismét visszaállították a 8 órás munkaidőt. A bányászok nyugdíjkorhatárát 50 évről 55 évre változtatták. A rokkant bányászok nyugdíjpótlékát, az úgynevezett harmadik fokozatú nyugdíjat máról holnapra eltörölték – az érintetteket mindenfajta orvosi vizsgálat és egyedi elbírálás nélkül egyszerűen értesítették, hogy a továbbiakban nem fogják kapni a pótlékot. És így tovább. Hozzá kell

1 A jelentés többi részében a közelmúltban a román tengerparton Ceaușescu üdülője előtt történt demonstrációról van szó.

2 Hosszú István visszaemlékezésének az ifjúkorára, és a bányászmegmozdulás előtti időszakára vonatkozó részeit nem közöljük.

tennem, hogy a helyzet már a kedvezmények megvonása nélkül is olyan volt, hogy komoly kockázatot jelentett még tovább terhelni – a fokozott feszültséget valóban nem is bírta már el: spontán módon kirobbant az ellenállás.

A hirtelen támadt mozgalom csaknem az egész Zsil-völgyi bányavidékre kiterjedt, futótűzként, pillanatok alatt. A megmozdulás központja Lupény volt – ahol a bányászok mozgalmának jelentős hagyományai voltak már: 1929-ben ugyanitt robbant ki az a híres sztrájk, amelyet aztán csendőr-sortűzzel fojtottak vérbe.

A mi bányánk, a dulzsai üzem egyike volt a ritka kivételeknek, nálunk csend volt. Amikor elsején, hétfőn reggel elindultam dolgozni, hallottam ezt-azt, hogy Lupényban sztrájk van, meg egyebek – de nem egészen hittem el, hogy komoly dologról lenne szó. Csak amikor a sportpályához értem, és láttam, hogy rendkívüli a nyüzsgés és az izgalom, egyik helikopter száll le a pályára, a másik száll fel – akkor kezdtem megérteni, hogy ez már tényleg nem tréfa. A Zsil völgyében normális körülmények között ritka madár a helikopter, különösen a Központi Bizottság helikopterei, márpedig ezek azok voltak – no, itt most valóban történik valami!

Beértem a bányához, mindenütt izgalom, szaladgálás – de hiteles információ semmi. A főnökök persze igyekeztek cáfolni és félremagyarázni a híreket, és próbálták minél jobban elterelni az emberek figyelmét az eseményekről, nehogy csatlakozzanak a lupényi sztrájkhoz – a kérdéseimre senki nem felelt.

– Jó – mondom a mesteremnek –, akkor én most átmegegyek Lupényba, megnézem hogy mi van!

– Nem mész sehová, hanem indulsz a műszakba! – és megfenyegetett. Hogy velem éppen elég baj volt már eddig is, ha most elmegegyek, akkor ez lesz, meg az lesz.

– Nézd, Costică – mondom neki –, engem nem érdekelnek a fenyegetéseid. Elmegegyek, mert úgy érzem, hogy ott a helyem!

És otthagytam. Mentem a buszállomásra, felültem egy buszra és elmentem Lupényba.

A dulzsai bánya húsz kilométerre van Lupénytől – de nem volt könnyű utam, mert az egész Zsil völgye megindult Lupényba. A bányászok teherautókat szereztek, autóbuszokat és vonatokat térítettek el, és mindenholn özönlöttek a sztrájk központjába.

Reggel kilencre értem a városba. Hatalmas tömeg, és óriási nyüzsgés! Szolid számítás szerint összefuthatott vagy 30–35 ezer ember Lupényban – nem akarok túlozni, ezért mondok csak ennyit. Ez az emberáradat a bányaiudvarra felé áramlott: ott volt a sztrájkoló gyülekezőhelye, nagygyűlése.

Ami azonnal feltűnt, amint leszálltam a buszról és a többiekkel sodródva elindultam a bánya felé: a Securitate. A Securitate, a Securitate, a Securitate – MINDENÜTT a Securitate! Nem volt nehéz felismernem a szekusokat: sötét szemüvegekkel és egyéb leleményes módszerekkel sikerült teljesen feltűnővé álcáznium magukat. Behúzott farokkal ténferegtek a tömegben, vagy lehajtott fejjel álldogáltak a falnak dőlve – passzívan és ijedten várták a fejleményeket. Teljesen tehetetlenek voltak! Mert olyan spontán módon és olyan hirtelen robbant ki ez a sztrájk, hogy a hatóságokat tökéletesen készületlenül érte! A munkások, a bányászok meg egészen átalakultak: izgatott, boldog arcok mindenütt, mindenki tele felszabadult aktivitással – nagyon, nagyon meglepődtem a látványtól!

A bánya hatalmas udvarát zsúfolásig megtöltötte a tömeg. A farakások és a betonépületek tetején is álltak, ellepték a bányagépeket, fűrtökben csüngtek a csővezetékeken és a fákon is. A beton-giréta lapos tetején foglalt helyet a sztrájk vezetősége – mindenki szeretett volna a giréta közelébe kerülni, de ez nemigen sikerülhetett, mert már mozdulni sem lehetett. És persze hangzavar. Kórusban kiabáltak: „Lupény 29!”, és olyan hangokat is lehetett hallani, hogy „meg

kéne élve nyúzni őket!” és „föl kéne akasztani őket a nyelvüknél fogva!” – de igazából azért nem nyúltak senkihez. Igaz, hogy a szekusok a bányaudvarra már nem mertek bejönni, féltek, hogy valóban kitörhet a lincshangulat. Pedig ahol fel is ismertek egyet-egyet közülük, csak leköpdöste őket a tömeg, tetteleg nem bántalmazták egyiket sem.

De amitől én a legjobban meglepődtem, az a magyar forradalom emlegetése volt. Korábban ilyesmit soha nem hallottam, most meg szélteben-hosszában hallatszott: „azt kell csinálni, amit a magyarok csináltak 56-ban!” – és nem csak magyarul, hanem ugyanúgy románul is, románoktól! Meg kellett értenem, hogy így élt a magyar forradalom parazsa a hamu alatt, a Zsil-völgyi bányászok lelke mélyén, több mint húsz éven át, soha ki nem mondva, mégis mint tiszta eszmény és példa! [...] ³

A hétfői nap nagy része azzal telt el, hogy a vezetőség a teljes tömeg részvételével összeállította és 14 pontba foglalta a bányászok követeléseit. A három vezető, Constantin Dobre bányász, Jurca mérnök, és egy nő, az ifjúsági szervezet egyik aktivistája, felváltva olvasták fel egyenként a pontokat a mikrofonba, hogy aztán bárki hozzászólhasson, a sztrájkolók alaposan mérlegelhessenek és megvitathassanak minden egyes mondatot és szót – nagyon hosszú időbe telt, amíg a végleges szöveg kialakult. A legelső követelés a földalatti munkások munkaidejének újbóli lecsökkentése volt 8 órától 6 órára. Második pont volt az 50 éves nyugdíjkorhatár visszaállítása. Harmadik pont: a rokkant bányászok nyugdíjpótlékának visszaállítása. A negyedik pont követelte, hogy a sajtó, a rádió és a televízió részletesen és tárgyilagosan számoljon be a bányászok sztrájkmozgalmáról. Az ötödik pont a korrupció visszaszorítását követelte az egészségügyi ellátás terén – ez is nagyon fontos kérdés volt, mivel a romániai élet mindennapjain rákként burjánzó korrupció szinte már megbénította az egészségügyi szolgáltatást. A sorrendre ma már nem emlékszem hibátlanul, de néhány tételt még fel tudok idézni: követeltük a bányavidék étel- és gyógyszer-ellátásának javítását, követeltük, hogy teremtsenek munkalehetőséget a bányászok családtagjainak, a nőknek és az iskolából kikerülő gyerekeknek, követeltük, hogy építsenek egy új kórházat, mert a régit a felduzzadt népesség kinötte már, különösen, ha a nagyon magas baleseti statisztikát is tekintjük.

Ha emlékezetem nem csal, még a hétfői napon a helyszínre érkezett Ilie Verdeț a kíséretével. Verdeț a Központi Bizottság titkára volt és az Államtanács elnöke, egyébként valamilyen rokona is Ceaușescunak. És ráadásul ő volt az, akit a Központi Bizottság külön megbízott a Zsil-völgyi bányavidék ügyeinek általános referenciájával – egyszóval a mi teljhatalmú gazdánk volt. A későbbi években veszített a hatalmából, kegyvesztett lett, miniszterré bukkott, nemrégiben még onnan is leváltották – akkoriban viszont még mérhetetlenül nagy úr volt. Elkísérte az akkori bányaiügyi miniszter, Constantin Băbălău, és már Lupényban csatlakozott hozzá a helyi pártbizottság titkára, Clement Negruț, valamint a lupényi polgármester, Ginea. Megérkezett Verdeț, és nagy dérrrel-dúrral kijött a bányaüzembe, hogy most majd ő rendet terem – mire a sztrájkoló bányászok a másik három úrral együtt egyszerűen letartóztatták. Annak rendje és módja szerint letartóztatták mind a négyet! A Securitate orra előtt – a szekusok ott álltak tétlenül, erőtlenül, tehetetlenül!

Igen, ez hatalmas élmény volt – és nagy tanulság. Pontosan fel lehetett mérni: amikor kirobban egy munkásmegmozdulás, egy komoly kollektív akció, a Securitate bénán áll. Mert ők csak az elszigetelt egyéni harccal képesek szembeszállni. Sőt, tovább megyek: az egyes emberek közül is csak a gyávákon tud uralkodni a Securitate.

---

3 A kihagyott bekezdésben Hosszú István tájékozik a helyzet felől.

Verdeț szemébe vágta: Te jöttél ide tárgyalni? Veled mi nem tárgyalunk! Te félrevezetted az egész pártot, félrevezetted az egész állami vezetést, és nekünk is egyfolytában csak hazudtál! Veled nincs miről tárgyalnunk!

Ebből értettem meg én is: a sztrájkolók vezetői magával Ceaușescuval akarnak tárgyalni, ki akarják kényszeríteni, hogy a főtitkár személyesen jöjjön le és tárgyaljon velük. [...]⁴

Ceaușescu főtitkár épp a tengerparton volt ezekben a napokban, Neptunban, a gyönyörű üdülőjében, és egy amerikai delegációval tárgyalt, egy elég magas rangú amerikai küldöttséget fogadott.

Ebben a helyzetben kapta meg a főtitkár az értesítést, hogy a Zsil völgyi bányászok várják. És a Securitate tájékoztatta a részletekről is, megmagyarázták neki, hogy Lupényban nélkülözhetetlen és halaszthatatlan a jelenléte. Ceaușescu azonban nem akarta elhinni, hogy a helyzet valóban komoly. Úgy gondolta, a Zsil völgye most ráér – és óráról órára halogatta az ügyet.

A sztrájkolók türelme viszont fogytán volt már. Amikor a főtitkár csak nem jött, úgy határoztak, hogy egy nyolcfőnyi őrség kísérfje a fogoly Verdeț-et a városi Kulturális Központba, ahonnan egy külön vonalon hívni lehet a neptuni üdülőt: beszéljen Verdeț Ceaușescuval. Az őrségnek meghagyták, hogy csevegésnek helye nincs, csak egyetlen pucér mondatot mondhat Verdeț, mindössze annyit, hogy a főtitkárnak ide kell jönni – és ezzel vége a beszélgetésnek.

Így is történt.

– Ceaușescu elvtárs, kérem azonnal jöjjön, mert nagy baj van! – ennyit mondott Ilie Verdeț, még most is félelemtől elváltozott hangon.

A főtitkár persze nem elégedett meg ennyivel, követelte a bővebb magyarázatot – de az őrség vezetője kitépte Verdeț kezéből a telefonkagylót. Még lehetett hallani Ceaușescu hangját, és kiáltásait: „Verdeț! Verdeț! Verdeț!” – de választ már nem kapott, a bányász visszavette a kagylót, bontotta a vonalat:

– Ennyi!

Ebből Ceaușescu végre megértette, hogy Verdeț nincs szabadlábon. És hogy azonnal utaznia kell. Mert a Securitate jelentései nem túloztak: a helyzet végzetesen komoly. Faképnél hagyta az amerikai delegációt, beszállt a helikopterébe, és meg sem állt Petrozsényig. Petrozsényben a hamarjában összekapkodott kíséretével fekete kocsikba szállt, így jött át Lupényba. Ion Pacepa volt vele – aki később aztán disszidált – meg még három vezető, akik éppen kéznél voltak. A sztrájk harmadik napján, szerdán érkezett meg, kora délután, egy óra után vagy kettő körül.

Később a román sajtó mint „barátságos munkalátogatásról” számolt be erről az eseményről, minden apró részletéig eltorzítva a történeteket – ahogy ez már szokás.

El kell, hogy mondjam: a fogadtatás valóban barátságos volt – túlságosan is barátságos. A sztrájkolók a vezetők javaslatára megegyeztek, hogy a főtitkár megérkezésekor a jelszó az lesz: „Ceaușescu és a bányászok! Ceaușescu és a nép!”, és amint eljut Ceaușescu a beton-giretához, a bányászok egybegyűlt tömege közakarattal „tiszteletbeli bányásznak” kiáltja ki.

A sztrájkolók ezzel a gesztussal mindjárt az első pillanatban olyan öngólt rúgtak, amellyel már eleve elrontották az esélyeiket. Ebben a végsőkéig kiélezett helyzetben a főtitkár már kizárólag csak a személyes tekintélye maradékában reménykedhetett, csakis erre alapíthatta a taktikáját – és mi most megadtuk neki a lehetőséget hozzá. Az erőviszonyok alapján komoly esélyünk lett volna – de mindent elrontottunk. Mert naivak voltunk. Sajnos, azt kell mondjam, hogy még a vezetőink, ezek az igazán okos és derék, bátor emberek is siralmasan naivak voltak. [...]⁵

4 A négy fogollyal való bánásmód ismertetését kihagytuk.

5 A kihagyott részben Ceaușescu fogadtatásáról van szó.

Constantin Dobre beszélt a bányászokhoz – nagyon jól, sőt csodálatosan jól, határozottan, bátor hangon és kitűnő pszichikai érzékkel. Pontosan le lehetett mérni, hogy minden mondata óriási hatással van az emberekre. Az ünnepélyes aktus után megkérdezte a bányászoktól, hogy mi a javaslatuk: adják-e át most a szót Ceaușescu elvtársnak, vagy pedig előbb olvassák fel neki a bányászok követeléseit. A tömeg válasza egyhangú volt:

– Hallgassa meg a követeléseinket! Hallgassa meg a követeléseinket!

Felolvasták akkor a 14 pontot. Semmiféle kommentárt nem fűztek hozzá, csak felolvasták újból a hangszórókba. A főtitkár is végighallgatta, csendben. Aztán megint Dobre szólt:

– Most pedig, hogy mi már elmondtuk a magunkét, átadom a szót a román nemzet legszeretettebb fiának, Ceaușescu elvtársnak!

A román nemzet legszeretettebb fia átvette a kézi mikrofont, és beszélni kezdett. Teljesen rekedt hangon szólalt meg, az első mondatokat alig lehetett érteni. Azzal kezdte, hogy „ezt nem kellett volna csinálni, elvtársak”, „ezt nem ilyen formában kellett volna csinálni, mert ez így szégyen a nemzetre” – és így tovább. Elég zavaros volt, állandóan az volt az érzésem, hogy elvesztette a fonalat, zavarodottan keresi, vissza-visszatér az elejére, próbál tapogatózni a sötétben. Nagyon meg volt keveredve: hol „elvtársak” voltunk, hol „maguk”, hol „ti”, képtelen volt kikötni akármelyik megszólítás mellett.

Annyit mindenképpen éreznie kellett, hogy a szemrehányó hang elég barátságtalan fogadtatásra talál – fel is hagyott ezzel, kicsit össze is szedte magát, és rátért a konkrétumra: a követelésekre. Nem ment végig a 14 ponton, a kényesebb passzusokat gondosan elkerülte, és főleg az első pontra koncentrált, a 6 órás munkaidő kérdésére – mert azt hitte, hogy ebben a vonatkozásban lehetősége van némi fölényeskedésre.

– Elvtársak, én ezt az egész ügyet nem értem! Hiszen éppen hogy a párt legfelsőbb szervei dolgozták ki a 6 órás munkaidő tervét, emlékezhetek rá, hogy nem is olyan régen épp a párt Központi Bizottsága javasolta, hogy a föld alatt dolgozó bányászok munkaidejét, tekintettel a nehéz munkakörülményekre, csökkentsük le 6 órára. Ez meg is történt. És utána kik voltak, akik újra visszakérték a 8 órás munkaidőt? Éppen ti voltatok! Hát akkor most miért panaszkodtok?!

Azonnal megkapta rá a választ:

– Nem mi kértük! A tolvajok kérték, a banditák! – Zengett az egész udvar, kórusban üvöltöttek a felháborodott bányászok: – Nem mi, a tolvajok, a banditák!!! A tolvajok, a banditák!!!

Csak Dobre tudta lecsendesíteni valahogy a népet, hogy a főtitkár tovább beszélhessen.

– Jó, hát beszéljük meg a kérdést – azt mondja Ceaușescu úr. – Tárgyaljunk róla akkor. De értelmes emberek módjára tárgyaljunk, mert ha maguk csak kiabálnak, akkor nem jutunk előbbre!

És elkezdte magyarázni, hogy pillanatnyilag nem lehetséges, hogy az egész Zsil völgye egyszerre visszatérjen a 6 órás munkaidőre. Mert ez megoldhatatlan szervezési problémákat hozna. És a jelenlegi létszám nem elegendő a 6 órás rendszerhez. Éppen most, amikor a nemzetgazdaságnak olyan égető szüksége van a szénre, ez a követelés nem reális és nem teljesíthető. Ezért neki az lenne a javaslata, hogy térjen vissza a 6 órára egyelőre Lupény. Aztán majd később, fokozatosan, lépésről lépésre visszaállhat a többi Zsil-völgyi bánya is.

Mindenki átláthatta, hogy ez hitvány taktikázás mindössze, a főtitkár célja csak annyi, hogy megossza az egységet: leszerelje a lupényi üzem munkásait – a magukra maradt többiekkel majd csak elbánik valahogy aztán! Ezt a bányászok megértették, és nem ugrottak be a trükknek:

– Hat órát, holnaptól, az egész Zsil völgyében! Nem vesszük fel addig a munkát! HAT ÓRÁT, HOLNAPTÓL, MINDENÜTT HAT ÓRÁT!

Ettől aztán Ceaușescu úr roppantul felbőszült. Teljesen szokatlan és elfogadhatatlan volt számára, hogy még a jelenlétében is ellentmondani merészelnek neki, MUNKÁSOK! És dühében itt nagyot tévedett – igen, ez súlyos hiba volt. Úgy viselkedett, mintha a Központi Bizottságban volna, vagy otthon, a kastélyában! Megfeledezett magáról, és csúnyán elvetette a sulykot:

– Igeen? Nem veszitek fel a munkát?? – és ezt megismételve még kétszer: – Nem veszitek fel a munkát?! NEM AKARJÁTOK FELVENNI A MUNKÁT?! Jó – azt mondja –, akkor majd másképp beszélünk!

Azt hiszem, mindnyájan pontosan tudatában voltunk, hogy körben a hegyek tömve vannak állig felfegyverezett katonasággal és Securitate-alakulatokkal. De hát akkor is! És különben is: a helyzet elég bonyolult és furcsa volt, mert a hegyek gyűrűjében a rabszolgák, ránk szegezett fegyverekkel – de ő maga, Ceaușescu meg legbelül volt, a mi gyűrűnkben! És még egy lényeges körülmény: hogy mi akkor nem féltünk! Velünk akkor nem lehetett így beszélni!

A főtitkár szavai után felrobbant a helyzet. A sztrájkoló bányászok egy pillanat alatt átalakultak forradalmi tömeggé. És a dühödttömegeből kirobbant a vad üvöltés:

– Hu, hu, hu!!! Le vele! Ki vele! El innen! Pusztuljon a szarházi!!! – És ez zengett legalább három percen át, megállíthatatlanul!

Ebben a válságos pillanatban megint Constantin Dobre vette át az irányítást. Komor tekintettel végigmérte a főtitkárt, kivette a kezéből a mikrofont, csak ennyit mondott halkán: „Most én beszélek!” – és aztán a tömeghez szólt. És egy másodszori erőfeszítéssel – mondom: nagyon jól értett a munkások nyelvén, nagyon tudott bánni velük – egy újbóli nekirugaszkodással sikerült megint csendet és fegyelmet teremtenie.

– Nem volt elég türelmetek, hogy végighallgassátok, mit is akar tulajdonképpen mondani a főtitkár.

A főtitkár addigra a méregből megint a rémületbe váltott. Megértette, hogy súlyosan hibázott, és hogy életveszélyes helyzetbe került – aki közel állt hozzá, láthatta: falfehér az arca. Meg is próbált korrigálni – de a lélekjelenlétét nem nagyon tudta visszanyerni.

– Most pedig visszaadom a szót újból a főtitkárnak – mondja Dobre – a román nemzet legszeretettebb fiának! – megint így! És újra Ceaușescu kezébe nyomta a mikrofont.

„Nem volt elég türelmetek” – ebbe a mentőövbe kapaszkodott bele az ijedtségtől félholt Ceaușescu: – Igen, látom: nincs elég türelmetek. Egyes elvtársaknak nincs elegendő türelmük, hogy végighallgassák, miről is van szó. Pedig akinek nincs elég türelme, az jobban teszi, ha egy kavicsot tesz a szájába és hallgat – így. Az ördög tudja, honnan kapta elő ezt a nem-létező szólást – népies akart lenni. Ezzel az idéetlen, dadogó viccelődéssel indult – egy gyerek is kikacagta volna. Senki sem értette, mit akar a kavicsal – egyet akart, persze: egy ici-pici időt nyerni, hogy magához térjen valamennyire.

De aztán lassan kiderült: felfogta, hogy itt nem babra megy a játék. Felfogta, hogy ezúttal kemény, eltökélt bányászokkal áll szemben, fenyegetéssel semmire sem jut – és engedett.

MINDENBEN engedett! MINDENT megígért! A 6 órás munkaidő azonnali bevezetését mindenütt, a nyugdíjkorhatárt, a nyugdíjpótlékot a rokkantaknak – mind a 14 követelést elfogadta, maradéktalanul! Külön is megígérte – ez nagyon fontos pont volt a listán –, hogy senkinek semmi bántódása nem fog esni, sem a sztrájkolóknak, sem a szervezőknek, vezetőknek – ezt személyesen garantálja!

– És ünnepélyesen szavamat adom, mint államfő és mint a párt főtitkára, hogy mindazok az állami és pártvezetők, akiket bármilyen felelősség terhel a Zsil völgyi viszonyokért, a jelenlegi helyzet kialakulásáért, keményen felelősségre lesznek vonva! Elétek lesznek hozva mindannyian, és ti ítélhettek fölöttük!

Ez olyan ráadás volt már. Önkéntes alapon – mert ezt senki nem kérte. Hogy mi ítélkezzünk a bűnösök felett – nem, ez már túlzás is volt. Azonnal éreztem, hogy ezt pusztán az ijedség diktálta.

Mindent, mindent megígért, valamennyi követelésünk teljesítését, államfői becsületszavával meg is pecsételte az egyezséget – aztán egy könnyed fordulat következett:

– Megígértem, hogy minden követeléseket teljesítve lesz. Akkor most még csak egy dolog van hátra. Ígérjétek meg ti is, hogy be fogjátok hozni a lemaradást a termelés frontján! Tudjátok, hogy milyen kulcsszerepe van a szénnek a nemzetgazdaságban, mekkora szüksége van a nemzetnek a munkásokra, ígérjétek hát meg.

És a bányászok igent mondtak: megígérték, hogy befejezik a sztrájkot, másnap felveszik a munkát és behozzák a lemaradást is.

Milyen naivak voltunk, Istenem, milyen naivak! Talán az is, hogy az emberek már nagyon fáradtak voltak a harmadik napja tartó étlen-szomjan ácsorgásban – vagy én nem is tudom.

Ceaușescu felszabadult képpel, sugározva, szinte győzelmi hangulatban elköszönt – el is hiszem, hogy megkönnyebbülést érzett –, búcsút intett, beszállt a helikopterébe és biztonságos helyre repült, Craiovába. Vitte magával Verdeț-et is.

A tömeg pedig feloszlott. A sztrájknak vége volt – az emberek hazamentek. Elindultam én is hazafelé. Volt miről gondolkodjam az úton. Elég pontosan láttam már akkor is: naivak voltunk, és tulajdonképpen elbuktunk.

Constantin Dobrét már két vagy három nappal a sztrájk befejezése után elkapta a Securitate. Egyes értesülések szerint a vulkáni lakásáról vitték el, mások szerint a munkahelyéről, a parosényi bányától, ahol csapatvezető volt. Bevitték a petrozsényi pártbizottságra és kihallgatták. [...] ⁶

A sztrájk követeléseiből nagyon-nagyon kevés valósult meg, szinte semmi. És így bánt el a Securitate a bányászsztrájk vezetőivel. Ceaușescu főtitkár a nyilvánosság előtt szavát adta, hogy nem lesz bántódásuk – ennyit ért a román nemzet legszeretettebb fiának a szava.

De nem csak a vezetőket tüntették el. A nagy sztrájk utáni időszakban több ezer embert telepítettek ki a Zsil völgyéből. Pontos számot persze senki sem tud, de annyi bizonyos, hogy több ezer embert.

Beszélő, 22. szám: Hosszú István: „Minden követeléseket teljesítve lesz”. In: Beszélő összkiadás (1981 – 1989) 3. kötet. Budapest, 1992. AB – Beszélő Kiadó, 115-121. o.

---

6 A kihagyott részben Dobre és Jurca mérnökök későbbi soráról és halálának körülményeiről van szó.